

יוסי אלפי, משורר ואיש
תיאטרון, מנהל פסטיבל
מספרי סיפורים

הדמיון הוא אבי אבות החדשנות

הצוללת הגרעינית היורדת אל מצולות הים 20,000 מייל מתחת למים, הוא לוקח אותנו ל"מסע אל בטן האדמה", והנה, בימינו אלה, בעיתון היומי "הארץ", לפני כשנתיים בערך, בעמוד האחרון, כתוב באותיות ברורות: "ז'ול ורן צדק!" וזה באשר לבטן האדמה. איך הוא ידע את מה שידע? מאיפה זכה לקבל את מה שהיה טמון בדמיונו?

בימי קדם, כשאנשים לא ידעו קרוא וכתוב, סגולה שהייתה שמורה רק לכוהנים וללויים, את הכתיבה עשו סופרים בעלי הש-ראה אלוהית, שבאותם ימים נקראו "נביאים". יכולת החדשנות הייתה מקבילה לנבואה.

בימינו אלה, בהם המחשב הוא חלק בלתי נפרד מאיתנו, מהירות ההתחדשות והחדשנות היא קולוסאלית. המחשב מאפשר לנו לראות דברים ומביא אותנו אל עתידנות מדהימה. העתידנות הופכת לחלק מן המדעים, והוא לך חזרה לימי הנביאים. אותם אנשי רוח ידעו לראות מעל ראשי החברה והקהילה את עתידה. גם היום יש בינינו אנשים שאנו רואים בהם כאלו ש"מנבאים" את עתידנו. מערכת הדמיון הפכה בדורנו למערכת המרכזית ביותר במוחו של האדם. בימים אלה ברור לנו שאלברט איינשטיין צדק כשאמר: "הדמיון חשוב יותר מההשכלה". בהשכלה אתה לומד את הקיים, בדמיון אתה מלמד את עצמך לראות את האין ולהוליד ממנו את החדש (כמובן שאין לי דבר נגד השכלה. אבל השכלה ללא דמיון?). החדשנות היא הקטליזטור של האדם להמשיך ולדרוש "מאין באנו ולאן אנו הולכים". החדשנות יכולה להישען על העבר, אולי לפעמים ללמוד ממנו, אבל היא אינה תולדת העבר. היא תולדת העתיד. היא אינה תולדת היש והקיים, היא תולדת האין המסתתר מאחורי רוחות הדמיון, שטרם נשבו במוחותינו.

כדי להמשיך ולתמוך בחדשנות אנחנו חייבים להיות פתוחים אל הדמיונות של אלו הנשמעים לפעמים מעל ומעבר ליכולתנו לקלוט. אלו כנראה טונים גבוהים מדי לדיאפוזון השמיעה הפנימית שלנו. אבל אנחנו חייבים להאמין כי מעל לדברים המוכרים והידר-עים יש עוד הרבה חדש ואנחנו, בעלי הדמיון הפורה וההשראה הקיימת בנו, יכולים להגיע לכלים שעדיין לא הומצאו עד היום. בדיוק כמו ז'ול ורן, שהמציא את הטיסה לירח עוד לפני המטוס הראשון שראה מימינו.

הלכתי הפעם הרבה לאחור כדי להסביר שהחדשנות איננה חדשה. היא הייתה קיימת בכל דור ודור. תוצאותיה הן החדשות, ועלינו להמציא מדמיונו את החדש מדי יום, מדי שעה מדי רגע ורגע. זה סוד החיים!

כלי זה נהיה משוליים, חלילה, לבר-מינו.

המילה "חדשנות" כוללת בתוכה את המילה חדש, אבל היא למ-עשה מקדימה את החדש, המושג "חדשנות" בא עוד לפני החדש. זה אמנם נשמע כמו אוקסימורון מוחלט. איך זה שהחדש יבוא עוד לפני שיש חדש? החדש הוא ראשוני. מסתבר, אם כן, שדברים כאלה יכולים לקרות רק בדמיונות של אדם יוצר. כמוחו של האדם היוצר נמצאת היצירתיות, שהיא שורש החדשנות, שורש המצאתו של החדש והבאתו אל האור.

הסופר ז'ול ורן חי בצרפת במאה ה-19 ונפטר בשנת 1905, לפני שהיו מטוסים בעולם, לפני שהיו צוללות בעולם ובטח הרבה לפני שהמציאו את הסונאר, היכול לגלות עצמים באמצעות גלי הקול. אותו ז'ול, אדם יוצר, שאיננו מדען, המציא בדמיונו את הטיסה לירח, עשרות שנים לפני שאמנם יצאה לפועל אותה טיסה ראשונה לירח. באותם ימים בהם חי ז'ול ורן חשבו על האפשרויות לטוס, אבל לא היו מטוסים של ממש. והנה בדמיונו של איש זה הוא קופץ מדרגה מעל למטוסים וממציא טיל היוצא מארצות הברית, חוצה את האטמוספירה, משחרר חללית מתוכו, היוצאת לעבר הירח. מחללית האם יוצאת חללית קטנה יותר ומנחיתה אסטרונאוטים על קרקעית הירח. זו חדשנות שבאה מתוך השראה אמנותית של סופר יוצר. יכול להיות שאם היה מדען הוא לא היה מגיע לזה. בשנת 1969, כ-70 שנה אחרי כתיבת הספר, נוחתת חללית על הירח, והמשפט "צעד קטן לאדם - צעד גדול לאנושות" מהדהד עד היום.

בשנת 1968 חזרתי מלימודים בלונדון והייתה לי טלוויזיה צבעונית אבל בארץ עוד לא שידרו תוכניות טלוויזיה בצבע. מתוך כבוד בחרה המדינה לשדר את הנחיתה על הירח בשידור חי ובצבע. הייתה לי דירת חדר ליד רחוב דיזנגוף בתל אביב. חצי מהעיר טיפסה אצלי על הקירות כדי לראות את השידור. הקריין הגדיל לעשות ואמר: "כמו מתוך ספרו של ז'ול ורן, הטיסה לירח מתרחשת..."

ז'ול ורן מת עוד לפני שקיבל את תהילתו העולמית על ספריו. ספרי מדע בדיוני היו בתחילת דרכם. מי יכול להבין את החדש לפני החדש, ומי בכלל יכול להבין את החדשנות. הוא גם יצר את